
Z prac Działu Bibliografii Nowszej.

Biuletyn Polonistyczny 2/4, 8-10

1959

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Z PRAC DZIAŁU BIBLIOGRAFII NOWSZEJ IBL

BIBLIOGRAFIA NOWOROCZNIKÓW I PISM ZBIOROWYCH Z LAT 1800-1863.

Zasadniczym celem pracy prowadzonej przez Celinę Gajkowską i Janinę Kamionkową jest zgromadzenie materiału literackiego, rozproszonego po licznych i mało dostępnych /czasem unikatowych/ publikacjach ważnych i charakterystycznych dla życia literackiego epoki.

Zadaniem niejako ubocznym, chociaż stanowiącym konieczny etap realizacji powyższego zamierzenia, stało się zestawienie listy odpowiednich pozycji. Ta prosta na pozór sprawa nastroczyła wiele trudności, gdyż pojęcie noworocznika i ówczesnego pisma zbiorowego nie posiada precyzyjnej definicji i granica pomiędzy tym typem wydawnictw a właściwym czasopismem była praktycznie dość płynna. Np. na Litwie po r.1831 istniał zakaz wydawania pism periodycznych w języku polskim. Toteż Kraszewski nazywał "Athenaeum" nie kwartalnikiem, lecz "pismem zbiorowym". W podobny sposób unikali zatargów z cenzurą także inni wydawcy. W rezultacie, wertując bibliografie i katalogi księgozbiorów, te same wydawnictwa odnajduje się raz w spisach czasopism, raz wśród druków zwartych. Trudno w tej chwili przesądzić, czy praca ta doprowadzi do sformułowania jednoznacznej definicji. Przy gromadzeniu materiału rozumiano jako noworocznik zbiór utworów literackich, zarówno poezji jak prozy, doraźnie skupionych w wydawnictwie kilku lub kilkunastu autorów, najczęściej związanych z sobą przyjaźnią, latami szkolnymi /wyrazem takiego "przyjacielskiego koła" był noworocznik "Niezabudka", "Znicz", Wrocław 1851-52/, o łączącej ich niewątpliwie wspólnej postawie ideowo-artystycznej; zbiorki takie ukazywały się najczęściej jednorazowo, niekiedy w postaci kilku tomów czy rozników. Wydawane przeważnie na początku roku /pochodzenie nazwy/, używały swej formy publikacjom na cel dobroczynny, wyznaczały sobie w niektórych razach krąg czytelników /dla dam, dla płci pięknej itp./.

"Pisma zbiorowe" /podobnie jak almanachy, "Kolędy" itp./ różniły się od noworoczników głównie nazwą, gdyż zawierały analogiczny materiał i spełniały tę samą rolę. W latach czterdziestych XIX w. terminów tych używano wymiennie.

Kartoteka noworoczników i pism zbiorowych za lata 1800-1863 /faktycznie 1815-1863/ liczy obecnie ok. 130 tytułów.

Obecnie ukończono etap gromadzenia materiału i zredagowano kilkanaście opracowań próbnych, przedyskutowanych następnie na zebraniu Działu.

Opracowanie poszczególnych publikacji obejmuje:

1. Bibliograficzny opis całości.
2. Treść. Podaje się albo pełny spis treści, albo jej wybór, uzupełniony wykazem pominiętych autorów i charakterystyką nieuwzględnionych tekstów. To drugie stosuje się wtedy, gdy wydawnictwo zawiera materiały w ogóle z literaturą nie związane /np. porady rolnicze/, lub gdy na jego treść składają się błahe czy zgoła grafomańskie utwory anonimowe.
3. W miarę możliwości informacje o programie i historii pisma, o wydawcach, o jego przyjęciu przez współczesną krytykę oraz o ewentualnych sądach historyków.
4. Wykaz literatury dotyczącej danej pozycji.
5. Miejsce przechowywania i sygnatury egzemplarzy posiadanych przez większe biblioteki polskie.

Przy opracowywaniu najwięcej trudności sprawia ustalanie autorstwa licznych pozycji anonimowych i rozszyfrowywanie pseudonimów i kryptonimów. Poszukiwania te wymagają dokładnego zapoznania się z czasopiśmiennictwem epoki oraz wertowania licznych pamiętników, opracowań i wydań dzieł współczesnych pisarzy. Na tej jedynie drodze osiąga się jakie takie wyniki. Jako ciekawostkę można tu np. zasygnalizować, że wiersz "Poświęcenie" przypisywany przez Kossowskiego Krasieńskiemu okazał się płodem pióra Zofii Klimańskiej. Wiele jednak pozycji będzie musiało pozostać bez rozwiązania. Autorki pracy byłyby bardzo wdzięczne czytelnikom Biuletynu za ewentualne informacje lub sugestie w tej sprawie.

Pracę poprzedzi wstęp historyczny i objaśnienia metodyczne. Uzupełnią ją indeksy nazwisk i tytułów utworów anonimowych. Zrąb zasadniczy będzie liczył tyle pozycji, ile publikacji /tytułów/ obejmie praca. Każdy tytuł, niezależnie od tego, czy ogranicza się do jednego woluminu, czy obejmie ich szereg, jest traktowany jako zamknięta w sobie jednostka. Nasuwają się dwie możliwości ich uszeregowania:

- 1/ Ciąg chronologiczny - zaopatrzony alfabetycznym wykazem tytułów ze wskazaniem numeru odnośnej pozycji.
- 2/ Ciąg alfabetyczny - zaopatrzony tabelą chronologiczną.

Pierwsze rozwiązanie dałoby przy lekturze bardziej plastyczny obraz historii tego gatunku wydawniczego, drugie byłoby dogodniejsze w korzystaniu "podręcznym". Ostateczne rozstrzygnięcie nastąpi po przedyskutowaniu tej sprawy na specjalnym zebraniu Działu.

Wydaje się, że takie bibliograficzne ujęcie zjawiska noworoczników w całości w ciągu pewnego typowego dla nich okresu ułatwi w przyszłości dokładniejsze ustalenie ich funkcji ideowej i artystycznej oraz roli pod tym względem pewnych ośrodków dzielnicowych i określonych ludzi w procesie społecznego oddziaływania noworoczników, faz nasilenia ich oddziaływania itp.

DRUKI WIELKIEJ EMIGRACJI

Przegląd zawartości części księgozbioru Artura Śliwińskiego zakupionego do Biblioteki IBL w 1957 r.

Zakupiona przez Bibliotekę część zbiorów Artura Śliwińskiego zawiera przede wszystkim druki Wielkiej Emigracji wydawane w przeciągu trzydziestolecia między powstaniem listopadowym 1831 r. a powstaniem styczniowym 1863-1864, oraz w znacznie mniejszej liczbie - druki dotyczące Emigracji i z nią związane. Najważniejszym nabytkiem będą tu czasopisma /26 tytułów/- reprezentujące główne stronnictwa emigracyjne, od konserwatywnego obozu ks. Adama Czartoryskiego do Młodej Polski, z którą związana była wychodząca w 1835 r. "Północ". Najliczniej reprezentowane są czasopisma wychodzące do 1848 r., a zasilane piórami Mickiewicza, Lelewela, Mochnackiego, Hoffmana, K. Sienkiewicza, Heltmana, Darasza, J.N. Janowskiego i wielu innych. Z okresu późniejszego należy wymienić "Przegląd rzeczy polskich", wydawany przez Seweryna Elżanowskiego i "Wiadomości Polskie", zasilane piórami Kalinki i Klaczki. Z pism Towarzystwa Demokratycznego Polskiego zakupiono główny jego organ "Demokratę Polskiego", niestety z poważnymi lukami, które częściowo uzupełniają roczniki już dawniej posiadane przez Bibliotekę. Brak